

3. —. Діагностика фінансових результатів діяльності підприємства // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Екон. науки. — 2005. — №5. — Т. 2. — С. 20—24.

4. *Лігоненко Л.О.* Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: Монографія. — К.: КДТЕУ, 2001. — 580 с.

5. *Мелушова І. Ю.* Систематизація видів фінансових результатів і оцінка їх ролі в процесі господарсько-фінансової діяльності підприємств торгівлі // Економічні науки: Сер.: Облік і фінанси. Зб. наук. пр. — Вип. 3(12). — Луцьк: ЛДТУ, 2006. — Ч. 2. — С. 168—176.

6. *Рудик Н.* Використання показників доходів та витрат // Економіка, фінанси, право. — 2004. — № 10. — С. 17—23.

7. *Фролова Л. В.* Логістичне управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. — Донецьк: Дон ДУЕТ, 2004. — 262 с.

Стаття подана до редакції 20.10.2011

УДК 330.341.1:338.45.01(477)

І. Б. Стенічева, старш. викл.
кафедри економіки підприємства,
ОКВНЗ «ІП «Стратегія»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ — ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено роль і значення застосування інновацій у розвитку промислового сектору економіки. Обґрунтовано необхідність нарощування інноваційної активності в умовах розвитку ринкових відносин та впливу глобалізаційних чинників, на розвиток національної економіки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: виробництво, інновації, інноваційна діяльність, інноваційна продукція, конкурентоспроможність, промисловий комплекс, сталий розвиток.

АННОТАЦИЯ. В статье освещена роль и значение применения инноваций в развитии промышленного сектора экономики. Обоснована необходимость наращивания инновационной активности в условиях развития рыночных отношений и воздействия глобализационных факторов, на развитие национальной экономики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: производство, инновации, инновационная деятельность, инновационная продукция, конкурентоспособность, промышленный комплекс, устойчивое развитие.

ANNOTATION: In the article the role and importance of innovation in the development of the industrial sector. Justified the need to build innovative activity in the development of market relations and the impact of globalization factors on the development of national economy.

KEY WORDS: production, innovation, innovation, product innovation, competitiveness, industrial complex, sustainable development.

Постановка завдання. У сучасній економіці, існує проблема випереджаючого розвитку виробництва, що вимагає підвищення ролі і значення інновацій. При цьому особливе значення відводиться розвитку промислового сектору вітчизняної економіки, проблемі його активізації та відновлення через введення організаційних, управлінських та технологічних інновацій у поточній діяльності всіх підприємств.

Інноваційна діяльність сучасних підприємств є необхідною умовою для сталого розвитку не тільки виробників, а й економіки в цілому. Таким чином, забезпечення інноваційного розвитку промислових економічних систем як обов'язкової умови для досягнення конкурентоздатності є важливою проблемою національної економіки. При цьому економічне зростання промисловості може бути досягнуто шляхом придбання нових технологій, випуску нових типів високоякісної продукції з мінімальними витратами, здійснення яких неможливо без реалізації інвестиційних проектів.

Аналіз публікацій. Різні аспекти розвитку інноваційних процесів знайшли відображення у дослідженнях багатьох закордонних учених, серед яких слід відмітити Ламбена Ж. Ж., Деминга Р., Котлера Ф., Санто Б., Сильверберга Г., Шумахера В., Шумпетера І., Ньюелла М., Фішера С., Дорнбуша Р., Шмалензі Р., Ліиса Ф., Владімірова В. О., Вороб'їова Ю. Л., Єндовицького Д. О., Завліна П. Н., Засимової Л. С., Кабакова В. С., Казанцева А. К., Яковець Ю. Г., Мединського В. Г., Трефілової А. А., Климова А. В., Коменденко С. Н., Кузнецова Б. В., Кузик М. Г., Салова С. С., Симачева Ю. В., Смирнова Л. А., Попкова В. П., Федоркова А. И., Чулок А. А. та ін. Вони сформулювали базові концептуальні положення теорії інновацій, розвитку інноваційних процесів, їх ролі в діяльності промисловості, розробили праці присвячені питанням інноваційного розвитку промислово-галузових структур. Серед українських вчених, що займаються проблемами інноваційного розвитку слід виділити Ілляшенка С. М., Федулову Л. І., Гесця В. М. та ін.

Виклад основного матеріалу. Постіндустріальна фаза розвитку економіки, що прийшла на зміну фази промислового розвитку, — економіка знань, як основний ресурс знань, наявність яких визначає конкурентоспроможність суб'єктів господарської системи. На відміну від індустріальної економіки, що базується на матеріальних активах і капіталі основою економіки знань є нематеріальні активи та інтелектуальний капітал.

Процеси, що відбуваються в трансформації української економіки в останні десятиліття супроводжуються рядом соціально економічних явищ, як внутрішніх, так і зовнішніх. Серед них такі явища: глобалізація світової економіки, посилення конкуренції, зміни кліматичних умов і обмеженість природних ресурсів, високий ступень зносу основних виробничих фондів промислових підприємств, прискорену інформатизацію і комп'ютеризацію промислового виробництва, високий рівень інфляції, організаційні зміни та реструктуризацію галузей промисловості, що є результатом злиттів і поглинань, стратегічних альянсів, спілок, інноваційних громад тощо.

У вирішенні питання випереджаючого розвитку виробничої сфери української економіки величезну роль відіграють промислові комплекси. Вони реалізують цільові установки держави на галузевому рівні, забезпечують економічне зростання в галузі та створення умов для розвитку інших галузей і сфер господарства. Саме тому, в умовах жорсткої конкурентної боротьби на фоні активізації кризових явищ і зростання насиченості ринку новою більш конкурентною продукцією, підвищується потреба у покращенні управління інноваційною діяльністю промисловою галуззю з використанням системи збалансованих показників. Результатом даних дій стане підвищення ефективності роботи великих промислових комплексів за рахунок: підвищення їх інноваційності та ділової активності, зменшення ресурсомісткості виробничих процесів у промисловості, ріст конкурентоспроможності, а також підвищення соціальної і економічної результативності випущеної продукції.

Особливості інноваційної діяльності господарських систем відображуються на рис. 1.

Таке групування поділяє промислові інновації за характером змін у навколишньому середовищі на технологічні і менеджмент-інновації.

Рис. 1. Особливості інноваційної діяльності господарських систем

Технологічні інновації вносять зміни у виробництво через використання нових технологічних процесів, виробництво нових або вдосконалених продуктів, що є затребуваними на ринку. Менеджмент-інновації включають у себе роботи, які безпосередньо не пов'язані з виробничим процесом, але впливають на нього опосередковано через збільшення інтенсивності функцій управління. Тобто, перша група вносить зміни в основні, а друга група в процеси, що забезпечують бізнес. Із другої групи інновацій особливий інтерес представляють інформаційні та функції, що автоматизують управління. До переваг такого роду інновації відносять скорочення часу прийняття управлінських рішень, поліпшення якості рішень за рахунок більш обґрунтованої переробки і порівняння більшої кількості варіантів, зменшення ризику втрати і викривлення інформації. Гнучкість, обґрунтованість, ефективність, своєчасність, інформативність — це ознаки, які характеризують цей тип інновацій. До недоліків такого роду інновацій можна віднести:

- недовговічність (цей нематеріальний актив морально застаріває протягом 5 років) а деякі продукти удосконалюються і підлягають заміні протягом більш коротких періодів часу;

- капіталомісткість, однак цей недолік можливо віднести лише до деяких великих корпоративних продуктів.

Зниження рівня фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в Україні за останні роки призвело до стрімкої деградації матеріально-технічної бази та науково-технічних досліджень, переважного запозичення технологій не найви-

щої якості, зростання кількості іноземних інвесторів у промислову галузь. Як наслідок, протягом більш ніж 15 років зростає залучення носіїв нових (наукових) знань українського походження та здобутих ними результатів у сферу інноваційної діяльності інших держав, зменшується обсяги можливої бази об'єктів інноваційної діяльності в промисловості України, зменшується кількість інноваційно-активних підприємств (26 % у 2004 році проти 14,2 % у 2007 році) [7].

Серед країн Євросоюзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія — 26 % і Греція — 29 %, але навіть вони у 2 рази вищі ніж в Україні [2, 3]. Порівняно з країнами лідерами, такими як Ірландія (74 %), Данія (71 %), Німеччина (69 %) та Нідерланди (62 %) розрив України ще більший — 3-4 рази.

Слід зауважити на те, що за останні 16 років питома вага обсягу виконаних наукових і науково-дослідних робіт у ВВП стрімко зменшується. Так у 2010 р. цей відсоток склав усього лише 0,9 проти 1,09 % у 2005 році і 1,36 у 1996 році. Це не зважаючи на те, що загальний обсяг цих робіт за період 1996—2010 роки у фактичних цінах збільшився майже в десять разів (з 1111,7 млн грн до 9867,1 млн грн) [7].

Загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності становила у 2010 році 8045,5 млн грн (для порівняння 2008 р. — 11994,2 млн грн), у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету — 87 млн грн (у 2008 р. — 336,9 млн грн) [7]. Слід зауважити, що обсяг фінансування витрат на наукові дослідження та розробки у таких державах, як Швеція, Ізраїль, Фінляндія, Японія, США, Корея, Австрія, Німеччина становить від 2,5 % до 4,0 % ВВП.

Спостерігалось зменшення на 3,3 % загальної кількості поданих заявок та на 4,3 % отриманих документів на ОПІВ у порівнянні з 2007 р., особливо кількості поданих заявок і отриманих патентів на промислові зразки (38,1 % та 26,1 % відповідно). Порівняно з попереднім роком кількість заявок на ОПІВ, поданих юридичними особами України у 2008 р. до патентних відомств іноземних держав, зменшилась наполовину, а число закордонних патентів — на 46 %. Всі ці показники так чи інакше впливають на конкурентоспроможність інноваційної продукції.

Проте у вітчизняній економіці інтелектуальна власність ще не зайняла гідного положення і реалізується вельми неефективно. підприємства промислової галузі не в повній мірі використовують результати інтелектуальної діяльності, наслідком чого інноваційна активність виробничої сфери України залишається поки вкрай низькою. Більш того, практика свідчить, що як в цілому по

країні, так і окремим її регіонам, деякі важливі показники мають тенденції до зниження.

Аналіз стану розвитку інноваційної діяльності в Україні дає змогу відзначити, що останніми роками понад 80 % промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю. Питома вага підприємств промислового комплексу, що впроваджували інновації зменшилась з 14,8 % у 2000 р. до 11,5 % у 2010 р. Кількість найменувань інноваційних видів промислової продукції зменшилась з 15323 у 2000 році до 2408 у 2010 році [7].

Недостатня активність в Україні конкурентних переваг, які базуються на використанні високотехнологічних розробок, призводить до значної ризиковості капітальних вкладень у цю сферу, що гальмує відповідне спрямування грошових потоків.

Взагалі, менше 3 % від загальної кількості інноваційно-активних підприємств промисловості фінансуються за рахунок держбюджету і місцевих бюджетів. Це призвело до того, що в промисловому комплексі України домінують виробництва третього та четвертого технологічних укладів (важке машинобудування, виробництво і прокат сталі, суднобудування, кольорова металургія, органічна та неорганічна хімія), частка яких разом становить від 75 до 94 %. П'ятий уклад (комп'ютеризація, інформатизація, сучасні галузі електротехнічної промисловості і приладобудування, авіаційна, медична, хімічна, фармацевтична промисловість) не перевищує 6—10 %, шостий (мікробіологічна промисловість, наукоємна і високотехнологічна медична техніка, види діяльності, засновані на біотехнологіях, генній інженерії) — від 0,6 до 1 %.

Цей факт також підтверджують оцінки авторитетних міжнародних експертів [1, 2, 3, 8, 9]. За їх оцінками рейтинг української економіки в цілому є доволі низьким: як за рейтингом глобальної конкурентоспроможності (GCI rank), за рейтингом конкурентоспроможності, згідно розрахункам Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne), так і за рейтингом у сфері інновацій — Україна в останні роки займає 73—75 місця, поділяючи їх із Пакистаном і Єгиптом.

Стає очевидним, що основним чинником, який робить промисловість нашої країни неконкурентоспроможною і, відповідно, гальмує розвиток національного господарства в сьогодинішньому глобальному середовищі, є сповільнення інноваційної діяльності. На думку українських вчених пояснюється це як об'єктивною тенденцією до затухання інноваційних процесів без належної інвестиційної підтримки внаслідок використання науково-техноло-

гічних надбань попередніх років, так і суб'єктивним чинником — відмовою економічних суб'єктів від декларування (справжніх чи фіктивних) інноваційних продуктів, оскільки через відсутність інноваційних пільг це декларування має сенс лише для спеціалізованих структур на зразок технопарків. Слід також наголосити на тому, що значна частка інновацій, як і інвестицій, здійснювалася у галузях, які мають невисоку інноваційну спрямованість.

Гострою проблемою також є наростаючий розрив міждисциплінарних зв'язків і циклу «фундаментальні дослідження — розробки — комерціалізація знань у виробництві». Врешті-решт це призвело до того, що більшість наукових установ стала скочуватися до реалізації політики консервації і тиражування тематики з метою виживання, а не для розвитку. Тому сьогодні до 75 % вітчизняного наукового потенціалу використовується для підтримки вже досягнутого науково-технічного рівня економіки, лише незначна частина орієнтована на цілі оновлення на сучасному рівні наукових знань і впровадженні їх у виробництво.

Державним агентством України з інвестицій та інновацій, Інститутом економіки та прогнозування НАН України розроблена «Стратегія інноваційного розвитку України на 2009—2018 роки та на період до 2039 року» та ряд інших стратегічних проєктів, що спрямовані на підтримку сталого розвитку національної економіки за рахунок інноваційного розвитку [10]. Термін дії Стратегії визначено з врахуванням масштабу часу, необхідного для здійснення узгоджених системних змін в усіх ланках національної інноваційної системи — науці, освіті, підприємстві, винахідництві, управлінні, та можливості за умов послідовної і дійової реалізації положень Стратегії досягти активно зростаючої фази наступного циклу інноваційного розвитку економіки, коли інноваційний фактор стане визначальним у забезпеченні сталого зростання вітчизняної економіки.

Висновки. Сучасний стан виробничої сфери України обумовлено довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних зі структурною глобалізацією економіки країни, домінуванням в ній глобалізаційних галузей і укладів, виробництв продукції з низьким рівнем доданої вартості, які об'єктивно малосприйнятливі до сучасних наукових досягнень.

Без інтенсивного розвитку промисловості індустріального типу не можливий сталий розвиток України. Головним змістом інноваційного розвитку стає саме координація налагодженої роботи усіх ланок господарського механізму, налаштованого на продукування конкурентоспроможності її економіки. Основ-

ною метою інноваційних процесів є концентрація ресурсів на напрямках, які забезпечують прискорення науково-технічного прогресу з урахуванням отримання і комерціалізації таких нововведень, як винаходи, наукові технології і послуги, рішення фінансового і управлінського характеру. Отже, національна інноваційна система є базовим інструментом реалізації Стратегії сталого розвитку України. Результатом такої Стратегії має стати утвердження в Україні інноваційної моделі її економічного і соціального розвитку, підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу країни, всіх її людських і природних ресурсів, забезпечення підвищення конкурентоспроможності національного виробництва, досягнення стабільного сталого розвитку і підвищення добробуту громадян. Саме ці фактори створюють найкращі передумови для успішного просування України по шляху сталого розвитку економіки і суспільства.

Література

1. Всесвітній економічний форум «The Global Competitiveness Report 2007—2008». //Ел. Доступ.
(http://rpl.net.ua/2007/10/31/ukranska_konkurentospromozhnst_na_73_msc_u_svt.html)
2. //Ел. ресурс. [//rating.rbc.ru/article.shtml?2009/06/04/31506802](http://rating.rbc.ru/article.shtml?2009/06/04/31506802)).
3. //Ел. ресурс. [Rating.rbc.ru/article.shtml?2009/05/22/31488936](http://rating.rbc.ru/article.shtml?2009/05/22/31488936);
http://rating.rbc.ru/articles/2008/10/09/32159490_tbl.shtml?2008/10/09/32159460
4. Інноваційна спрямованість інвестицій. // Ел. ресурс.—
<http://ukrref.com.ua/index.php?id=MTc2Nw==&g=4>
5. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації //Я. А. Жаліло, Я. Б. Базілюк, Я. В. Белінська та інш.; За гол. ред. Я. А. Жаліла. — К.; НІСД, 2005. — С. 332.
6. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації //Я. А. Жаліло, Я. Б. Базілюк, Я. В. Белінська та інш.; За гол. ред. Я. А. Жаліла. — К.; НІСД, 2005. — С. 330.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. Зб. / Держкомстат України. За відповідні роки.
8. Розрахунки Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne) — World Competitiveness Yearbook.// Ел. ресурс.
<http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>;
http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/Overall_ranking_5_years.pdf
9. Розрахунки журналу «Foreign Policy» //»Рейтинг глобалізації»
[//www.podrobnosti.ua/print/society.html](http://www.podrobnosti.ua/print/society.html)).

10. Стратегія інноваційного розвитку України на 2009—2018 роки та на період до 2039 року // Ел. ресурс —

http://arch.ukrproject.gov.ua/files/content/strat_razvut.pdf

11. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізації них викликів // Ел. ресурс —

www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc

Стаття подана до редакції 07.10.2011

УДК 332.133.7

У. Я. Андрусів, асист. кафедри УГРЕР,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

РОЛЬ КЛАСТЕРІВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено особливості створення та функціонування кластерів у регіональному розвитку національної економіки, визначено переваги та недоліки від їх функціонування, запропоновано шляхи їх створення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кластер, кластерний підхід, кластеризація, регіональні кластери, національна економіка, глобалізація, кластерна модель.

АНОТАЦИЯ. У статье отражены особенности создания и функционирования кластеров в региональном развитии национальной экономики, определены преимущества и недостатки от их функционирования, предложены пути их создания.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: кластер, кластерный подход, кластеризация, региональные кластеры, национальная экономика, глобализация, кластерная модель.

ANNOTATION. In the article the features of creation and functioning of clusters are reflected in regional development of national economy, certainly advantages and failings from their functioning, the ways of their creation are offered.

KEYWORDS: cluster, cluster approach, regional clusters, national economy, globalization, cluster model.

Науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних складових виробництва в усіх сферах економіки забезпечує економічне зростання держав у ХХІ ст. та формування «нової» економіки, а саме економіки знань. Важливою рисою інноваційно орієн-